

СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Інтеграційні процеси у освітньому просторі, приєднання вищої освіти нашої держави до Болонського процесу потребують відповідних змін у змісті, методології й технологіях підготовки спеціалістів на рівні сучасних вимог, що вимагає побудови педагогічного процесу вищого навчального закладу, забезпечення якості вищої освіти орієнтованих на самореалізацію та само творення особистості, готової до високопродуктивної діяльності в складних і швидкозмінних умовах ХХІ століття.

Якість освіти є основою забезпечення й підвищення якості життя людини як головної мети існування держави. Вища освіта в Україні спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, практичної підготовки професіоналів, які мають формулювати темпи та рівень науково-технічного, економічного і соціально-культурного прогресу, а також на формування інтелектуального потенціалу нації та всебічний розвиток особистості [2].

Усвідомлюючи важливість і значення вищої освіти для розвитку науково-технічного прогресу, в Україні на законодавчому рівні визначена система забезпечення її якості, відпрацьовані принципи та процедури, моніторинг та щорічне оцінювання як здобувачів вищої освіти так науково-педагогічних працівників з регулярним оприлюдненням результатів таких оцінювань.

Базовою складовою якості вищої освіти є поняття якості знань С. Гончаренко визначає якість знань як співвіднесення видів знань (закони, теорії, прикладні, методологічні, оцінювальні знання) з елементами змісту освіти й тим самим з рівнями засвоєння. Якість знань має такі характеристики: повноту – кількість програмних знань про об'єкт вивчення; глибину – сукупність осмислених учнями (студентами) зв'язків і відносин між знаннями; систематичність – осмислення складу певної сукупності знань в їхніх ієрархічних і послідовних зв'язках; системність – осмислення місця знань в структурі наукової теорії; оперативність – уміння послуговуватися знаннями в однотипних ситуаціях; гнучкість – уміння самостійно віднайти варіативні способи застосування знань в змінених умовах; конкретність – вміння розподіляти знання на частини; узагальненість – уміння висловити конкретне знання в узагальненій формі [1].

Як свідчить практика, забезпечити повноту, глибину та ін., характеристики якості знань здатні тільки високопрофесійні науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти з дотриманням основних принципів дидактики.

Поняття “якість вищої освіти” має різноманітні інтерпретації. У чинному Законі України “Про вищу освіту”, в статті 1 зазначається: “вища освіта – рівень освіти, який добувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, котрий базується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації” [3].

Аналізуючи вітчизняну наукову літературу, треба зауважити, що в ній існують різноманітні терміни щодо визначення поняття “якість вищої освіти”: якість вищої освіти як соціального інституту; якість вищої освіти як педагогічного процесу; якість вищої освіти як суспільного процесу; якість вищої освіти як процесу суб'єкт-суб'єктної взаємодії; якість вищої освіти як загальноцивілізаційного феномену; якість вищої освіти як соціокультурної системи та ін. [2].

У системі якості вищої освіти науковці виділяють три елементи: якість потенціалу вищої освіти, якість процесу вищої освіти і якість результату вищої освіти.

Якість потенціалу вищої освіти полягає у якості освітнього стандарту, якості освітніх програм, якості матеріальної, технічної та інформаційної бази[3]. Кожна із цих складових якості потенціалу вищої освіти є вкрай важливою до досягнення кінцевого результату – підготовки високо кваліфікаційного випускника вишу.

Якість процесу вищої освіти – це якість освітньої діяльності, якість технології освіти, використання активних форм навчання, ставлення студентів до навчання, інтенсивність освітньої діяльності – рівень організації освітнього процесу. Саме про це зауважено в Законі України “Про вищу освіту”, “якість освітньої діяльності – рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуттям якісної вищої освіти та сприяє утворенню нових знань” [4].

Якість вищої освіти, на нашу думку, забезпечується суб’єкт-суб’єктною взаємодією між викладачем та студентом на високих рівнях співпраці та співтворчості з умілим поєднанням та правильним застосуванням методів примусу (педагогічної вимогливості) та мотивації, зацікавленості та заохочення до засвоєння навчального потенціалу.

Стає зрозумілим, що якість результату вищої освіти є сумарним підсумком складових якості потенціалу вищої освіти та якості процесу вищої освіти.

У країнах Європейського Союзу діють різні системи із забезпечення якості освіти, що формувалися в умовах, коли вимоги до якості освіти висувалися безпосередніми користувачами освітніх послуг – здобувачами освіти, науковцями, роботодавцями, суспільством [2].

Вивчення міжнародного досвіду функціонування вищої освіти показує, що реальне використання механізмів і засобів для досягнення цілей Болонської декларації сьогодні приводить до радикальних змін у нормативно-законодавчих актах функціонування вищої школи, в системі планування та організації навчального процесу. Перебуваючи членом Болонського процесу, Україна взяла на себе зобов’язання проводити роботу з введенням якості освіти у відповідність до європейських стандартів та узгодження нормативно-правових змін у системі вищої освіти згідно зі стандартами та рекомендаціями Європейського простору вищої освіти [2].

Реальні зміни в забезпеченні якості вищої освіти вищими навчальними закладами повинні відбутися з реалізацією Закону «Про вищу освіту», згідно з яким визначена система забезпечення якості вищої освіти, яка складається з:

- 1) системи забезпечення вищими навчальними закладами якості освітньої діяльності та якості вищої освіти;
- 2) системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів та якості вищої освіти;
- 3) системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти [4].

Таким чином, для забезпечення якості вищої освіти в Україні в умовах сьогодення необхідний розвиток компетентнісного підходу до аналізу системи вищої освіти, реалізації основних вимог Закону України «Про вищу освіту» з метою підготовки спеціалістів різних галузей на рівні сучасних вимог ХХІ століття.

Список використаної літератури

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник/ С. Гончаренко//«Либідь». – Київ, 1997. – с. 373.
2. Клімова Г.П. Якість вищої освіти: європейський вимір / Г.П. Клімова // Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Серія: Філософія. – 2016. – №1.

3. Корнілова О.М. Теоретико-методологічні основи визначення якості освіти вищих навчальних закладів України / О.М. Корнілова, Ю.О. Огороднік // *Економіка та держава*. – 2016. – №12.
4. Закон України «Про вищу освіту» // *Відомості Верховної Ради України*. –2014. – № 1556-VII.

Леся Лебедик

КОМПОНЕНТИ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ОСНОВА ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ СИСТЕМИ ЙОГО ПІДГОТОВКИ

Вивчення професійної компетентності викладачів вищої школи останнім часом знаходиться в полі зору науковців. У наш час активно розробляються питання якості освітнього середовища та його педагогічної діагностики як важливого чинника професійно-педагогічної підготовки фахівця [5, с. 154–156; 8, с. 210–220], критерії і показники якості підготовки фахівців [6, с. 73–79; 9, с. 154–155], менеджменту якості підготовки майбутніх викладачів [7, с. 194–197] тощо. Вбачаємо важливим уточнення компонентів моделі професійної компетентності викладача вищої школи як основи для моніторингу якості системи його підготовки.

Основу компетентності фахівця, на думку сучасних науковців О. Алексюка, І. Зязюна, О. Гури, В. Жукова, В. Сластьоніна, Ю. Сорокопуд [3, с. 348–374], В. Стрельнікова [5, с. 154–156; 6, с. 73–79; 7, с. 194–197; 8, с. 210–220] та ін., становить компетентність спілкування, діяльності, саморозвитку. Розглядаємо професійну компетентність як здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків діяльності, основний критерій його відповідності вимогам професійної діяльності [1, с. 465–473; 2, с. 35–42].

Критерієм для проведення моніторингу якості системи підготовки викладачів вищої школи була взята професійна компетентність (знання, вміння, навички, психофізіологічні якості і професійно важливі риси характеру). У професійній компетентності фахівця будь-якого профілю виділяються такі її складові, як соціальна, інформаційна, персональна, екологічна, комунікативна, валеологічна, спеціальна, організаторська, пошукова компетентність, аутокомпетентність, навички усної і письмової мови [1, с. 465–473; 2, с. 35–42].

У структурі професійної компетентності виділяються такі основні компоненти: когнітивний (знання); мотиваційно-ціннісний; система професійно важливих якостей; система здібностей викладача (насамперед, педагогічних і здібностей вченого, які зумовлюють наукову обдарованість); конативний (педагогічна техніка, уміння, навички, поведінка); афективний (позитивне емоційно-оцінне ставлення до предмета і його важливості в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, здатність до емоційно-вольової регуляції поведінки) [3, с. 348]. Через інтеграцію цих структурних компонентів у викладача вищої школи формуються професійні й універсальні компетенції.

Оскільки професійна компетентність є результатом самоосвіти, підготовки, підвищення кваліфікації викладачів вищої школи, її застосовуємо для моніторингу якості системи підготовки викладача вищої школи. Дослідники виділяють такі основні рівні її сформованості: репродуктивний, адаптивний, креативний [3, с. 348].

Модель професійної компетентності викладача вищої школи складають інтегровані показники, які традиційно вважаються складовими компонентами у структурі педагогічної майстерності (особистісні якості, знання, вміння викладача). Однак, разом з компетенціями викладача вони є показниками реалізованості цих якостей, вмінь і знань на практиці.

Мотиваційно-ціннісний компонент у моделі професійної компетентності